

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
КРАСНОАРМІЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра соціально-гуманітарної підготовки

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

щодо організації самостійної роботи
студентів економічних спеціальностей
з дисципліни

«ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»

Красноармійськ – 2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
КРАСНОАРМІЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра соціально-гуманітарної підготовки

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

щодо організації самостійної роботи
студентів економічних спеціальностей
з дисципліни

«ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»

Розглянуто:
на засіданні кафедри Соціально-
гуманітарної підготовки
від «31» 01. 2012 р.
протокол № 6

Затверджено:
на засіданні Навчально-
видавничої ради ДонНТУ
від «06» 06. 2012 р.
протокол № 3

Красноармійськ – 2012

УДК

Методичні матеріали щодо організації самостійної роботи студентів економічних спеціальностей з дисципліни «Філософія економічного розвитку»/ Укладачі Н.І.Дяченко, Н.О.Поліщук. - Красноармійськ: КП ДонНТУ, 2012. – 15 с.

В методичних матеріалах наведено зміст лекційного курсу, тематика практичних занять та індивідуальних завдань, контрольних робіт. З метою ефективної самостійної роботи сформульовані методичні вказівки щодо виконання індивідуальних і контрольних робіт, питання підсумкового контролю, критерії оцінювання самостійної роботи студентів. В методичних рекомендаціях надано список рекомендованої літератури.

Укладачі: к.і.н., доцент Дяченко Н.І.
асистент Поліщук Н.О.

Рецензент: к.е.н, доцент Школяренко О.О.

Відповідальний за випуск: зав. кафедри СГП КП ДонНТУ Дяченко Н.І.

ЗМІСТ

1. Загальні положення	6
2. Зміст і обсяг лекційного курсу «філософія економічного розвитку».....	7
3. Тематика семінарських занять	8
4. Тематика індивідуальних завдань	9
5. Методичні вказівки по виконанню індивідуального завдання	10
6. Тематика контрольних робіт	11
7. Методичні вказівки щодо виконання контрольних робіт	12
8. Питання підсумкового контролю з дисципліни «філософія економічного розвитку»	12
9. Критерії оцінювання знань студентів	13
Список рекомендованої літератури	14

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Філософія економіки і економічного розвитку - особлива дисципліна, що досліджує загальні закономірності господарсько-практичної і теоретико-економічної сфер людського буття. Вона дозволяє здійснити комплексний і цілісний підхід до суті економічної освіти, подолати її фрагментарність і міждисциплінарну замкнутість. Адже комплекс економічних дисциплін, що розвиваються, супроводжується вивченням загальних засад економічної теорії, історії і теорії світової і вітчизняної економічної думки, історії розвитку самої економіки, господарства і виробництва. Ця дисципліна особливо увагу приділяє ціннісно-світоглядним і змістовним підвалинам підготовки компетентного спеціаліста з економічної теорії і практики. Крім того, тільки на філософському фундаменті загальної методології науки, культури і філософії можливо досягнути процес відтворення виробництва як головного системного об'єкта економічної науки. Особлива увага приділяється ціннісним детермінантам господарської діяльності людини.

Програма дисципліни «Філософія економічного розвитку» розрахована на студентів економічних спеціальностей як одна з дисциплін за вибором.

Філософія економічного розвитку в програмі вищого навчального закладу як дисципліна з'явилася нещодавно. Відносна новизна предмету обумовлює обмеженість літератури як навчальної, так і методичної.

Дані методичні матеріали підготовлені з метою методичного забезпечення навчального процесу та самостійної роботи студентів денного і заочного відділення.

Задачами дисципліни є:

- формування комплексних уявлень про закономірності господарсько-практичної і теоретико-економічної сфери людського буття;
- визначення основних понять та категоріального апарату філософії економічного розвитку, його формування і застосування;
- аналіз проблем, які виникають у економістів при розробці окремих програм та стратегій розвитку економіки суспільства, та їх подолання;
- аналіз закономірностей економічного розвитку з метою управління соціально-економічними процесами;
- розгляд теорій та сучасних технологій управління бізнесом в історичному контексті.

При вивченні дисципліни студенти заочного відділення повинні підготувати контрольну роботу, яка є умовою допуску до підсумкового контролю (заліку). Студенти денного відділення даний курс повинні освоїти впродовж двох модулів.

2. ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»

- Тема 1.** Предмет філософії економічного розвитку. Культура, філософія економіка та їх взаємозв'язок. Предмет філософії економіки як вчення про сенс, мету і пошук універсальних засад господарської діяльності людини. Питання про співвідношення економічного буття і економічної свідомості. Два підходи до вирішення питання: економічний матеріалізм і «анти-економічний ідеалізм» (С.М.Булгаков).
- Тема 2.** Екологія і економіка людини. Виробництво і споживання як форми взаємовідносин людини і природи. Пропорційність як можливість підпорядкування виробництва і споживання безпосереднім потребам людини.
- Тема 3.** Гносеологічні засади філософії економічного розвитку. Економічна свідомість, її специфіка та рівні. Сутність господарської діяльності, її природа і зміст. Типи економічного знання: античний, середньовічний, антропологічний, буржуазний та їх характеристика. Економічна істина та її критерії.
- Тема 4.** Філософська типологізація економіки. Два типи суспільно-економічних укладів: формаційна концепція (К.Маркс, М.Вебер); цивілізаційна концепція (У.Ростоу, Н.Я.Данилевський, О.Шпенглер, А.Тойнда). Сутність національно-українського господарського укладу: верховенство моральних рис, релігійне осмислення господарського життя. Сучасні моделі ринкового господарства: ринкова соціалістична, планово-ринкова, соціально-ринкова та їх загальна характеристика.
- Тема 5.** Філософсько-економічна антропологія. Поняття «господарююча особистість». Основні моделі господарюючої особистості: ідеальна модель (С.М.Булгаков, М.Ф.Федоров, В.В.Рошанов, В.С.Соловйов); реформаторська модель (М.І.Туган-Барановський) марксистська модель (О.О.Богданов); англійська (А.Сміт, мардисиналісти, неокласики); австрійська (А.Маршал, Ф.Хайек, М.Фрідман).
- Тема 6.** Соціально-філософський аналіз феномена праці. Аналіз феномена праці в історії філософії економіки. Антична думка (Платон, Аристотель) про ознаки праці. Християнська концепція праці. Аналіз феномена праці в працях мислителів XVIII-XX ст. (А.Сміт, Д.Рикардо, Д.Мільль, Г.Гегель, К.Маркс, М.Вебер). Проблема відчуження праці та її соціально-економічний зміст. Ринкові форми відчуження: хабарництво, торгівля людьми, корупція.

Тема 7. Філософія власності. Філософсько-економічне обумовлення властивості. Власність як суспільні відносини і влада. Морфологія і типологія власності. Об'єкт і предмет власності. Форми власності: приватна, особиста, соціалістична.

Тема 8. Філософія розподілу. Основні принципи розподілу в роботах А.Сміта, Т.Мальтуса, Д.Рікардо, С.Сімонді, К.Маркса. Основні принципи розподілу: винагорода за працю; соціальна справедливість, відновлення факторів виробництва. Сучасні концепції розподілу: А.Парето, Кора до Джині. Теорія справедливості Дж.Роулза.

Тема 9. Філософія багатства. Філософсько-економічне розуміння багатства. Основні аспекти розуміння багатства: а) багатомірність і багатоякість; б) багатство поза людиною; в) абсолютні і відносні аспекти багатства. Еволюція історичних уявлень про багатство (Платон, Аристотель, А.Сміт, К.Маркс, М.Ф.Федоров, П.Флорянский) Сучасні уявлення про багатство.

Тема 10. Гуманізація і дегуманізація економіки. Трансцендентальна природа економіки. Поняття гуманізації і дегуманізації економіки, об'єктивні і суб'єктивні підвалини процесу. Майбутнє економіки. Підстави прогнозування.

3. ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Співвідношення економічного буття і економічної свідомості.

1. Основне питання філософії економіки.
2. Ідеальне і реальне в господарюванні.
3. Проблеми людського виміру економічного буття.

Тема 2. Виробництво і споживання як форма відносин з природою.

1. Історичні тенденції розвитку виробництва.
2. Потреби людини та їх зв'язок з природою.
3. Підпорядкованість виробництва безпосереднім потребам людини.

Тема 3. Економічна істина та її критерії.

1. Рівні економічного знання: практичний і теоретичний.
2. Основні типи економічного пізнання та їх характеристика.
3. Економічна істина і критерії її достовірності.

Тема 4. Національно-господарський уклад України.

1. Проблема праці в українській економіко-філософській думці.
2. Українсько-національні уявлення про багатство.
3. Принципи розподілу і отримання доходів в українській філософсько-економічній думці.

Тема 5. Поняття «господарюючої особистості».

1. Основні моделі «господарюючої особистості» (ідеальна, реформаторська, марксистська).
2. Модель людини в західній філософії економіки (англійська, австрійська, марксистська).

Тема 6. Поняття відчуження праці. Ринкові форми відчуження.

1. Ринок як основа і умова відчуження.
2. Ринкові форми відчуження (хабар, корупція, торгівля людьми тощо).
3. Проблема подолання основних форм відчуження.

Тема 7. Власність і влада.

1. Філософія власності.
2. Власність як влада.
3. Характеристика форм власності.
4. Аналіз феномена власності в економічній думці XX-XXI ст.

Тема 8. Багатство і його розподіл.

1. Філософсько-економічне розуміння багатства.
2. Поняття національного багатства.
3. Еволюція історичних уявлень про багатство та його розподіл.
4. Сучасні уявлення про багатство.

4. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ

1. Предмет і мета філософії економічного розвитку.
2. Економічне буття і економічна свідомість: проблеми співвідношення.
3. Екологія і економіка людини.
4. Виробництво і споживання як форма взаємовідносин людини і природи.
5. Типи економки: філософський аспект.
6. Особливості національного господарського укладу.
7. Сучасні моделі ринкового господарства.
8. Поняття «господарююча особистість» в філософії (на вибір - концепція А.Сміта, А.Маршалла, М.Фрімена, Ф.Хайєка).
9. Феномен праці в історії філософської думки (період історії - за вибором).
10. Антична думка про ознаки праці.
11. Християнська концепція праці.
12. Проблема відчуження праці в концепції К.Маркса.
13. Філософія власності.
14. Філософія розподілу та її ознаки.

15. Філософія багатства.
16. Уявлення про багатство в поточні часи.
17. Християнська концепція багатства.
18. Національно-традиційний вимір багатства.
19. Сучасні ідеї про багатство.
20. Гуманізація і дегуманізація економіки в сучасному світі.
21. Співвідношення матеріального і духовного в економіці.
22. Економічна істина та її критерії.
23. Вплив глобалізації на виміри економіки.

5. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ

Самостійна робота студентів передбачає:

- вивчення теоретичних основ курсу згідно тематичного змісту за конспектами лекцій та за літературою, що рекомендується;
- виконання індивідуальних завдань у вигляді реферату;
- самостійне опрацювання окремих розділів навчальної програми.

Для допомоги студентам у їх самостійній роботі викладачем проводяться консультації з питань курсу.

Тему індивідуальної роботи студенти обирають за останньою цифрою залікової книжки. Наприклад, номер залікової книжки 130545, тоді тема роботи може бути 5 або 15.

Етапи роботи над індивідуальним завданням:

- 1) підготовчий (вибір теми, знайомство з літературою);
- 2) дослідницький (складання плану роботи, аналіз літератури);
- 3) логіко-синтетичний (систематизація матеріалу, редагування, остаточне оформлення роботи);
- 4) оціночний (надання роботи за 10 днів до початку контрольних заходів викладачу для оцінки; отримання допуску до контрольної роботи).

План індивідуальної роботи включає: вступ, 2-3 питання основної частини, висновки, список використаної літератури.

У вступі визначається актуальність теми, мета і задачі даної роботи; характеризується наявна або використана література.

В основній частині формулюються 2-3 питання плану, які повинні розкрити зміст проблеми, історію становлення і сучасний стандартний стан проблеми. Кожне питання повинно закінчуватися чітко сформульованими висновками.

У закінченні треба підвести висновки – важливо, щоб вони мали особистісний характер.

Список літератури повинен включати не тільки підручники і посібники, але і монографії та джерела (не менше 3). Список літератури складається з 5-7 джерел. При цитуванні обов'язково потрібно вказати джерело і сторінку, на якій поміщено цитату.

Обсяг роботи - 10-15 сторінок друкованого тексту. Формат сторінки А4.
Шрифт - Times New Roman, інтервал полуторний. Поля 20-20-20-10.

Робота оцінюється за шкалою ESTC:

А,В - «відмінно» (5,0-4,5)

СД-«добре»(4,0-3,5)

Д - «задовільно» (3,5-3,0)

Е - «задовільно» (3,0-2,5)

FX - «незадовільно» (<2,5)

Оцінка по індивідуальній роботі враховується при загальному оцінюванні СРС під час контрольних заходів.

6. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Предмет філософії економічного розвитку.
2. Економічний прогрес як філософська проблема
3. Виробництво і споживання як форми взаємовідносин людини і природи.
4. Філософія багатства.
5. Типи економічного знання (античний, середньовічний, буржуазний, антропологічний) та їх характеристика.
6. Поняття праці в філософії економіки.
7. Екологія і економіка людини.
8. Мораль і ринкові відносини.
9. Власність як суспільні відносини і влада.
10. Форми власності: загальна характеристика.
11. Сучасні моделі ринкового господарства.
12. Цінності українського національного господарського укладу.
13. Історична еволюція уявлень про багатство.
14. Образ людини в філософії економіки (С.Н.Булгаков, Н.Ф.Федоров, А.В.Чаянов, М.І.Туган-Барановський, А.А. Богданов).
15. Моделі економічної людини в західній філософсько-економічній думці (А.Сміт, марксистів, А.Маршал, Ф.Хайек, М.Фрідман, Дж.Кейнс).
16. Адам Сміт як філософ.
17. Емпіричний зміст концепції Мальтуса.
18. Філософсько-економічний спадок К.Маркса.
19. Внесок А.Маршала в теорію економіки.
20. Економічна теорія добробуту Парето.
21. Економічна теорія використання простору Вебера.
22. «Ізольована держава» Тюнена.
23. Внесок Кейнса в економічну науку.
24. Гуманістичні тенденції розвитку економіки, її підстави, зміст і сутність.
25. Дегуманістична тенденція розвитку економіки, її зміст, підстави і сутність.

Вибір теми - за номером залікової книжки.

7. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Студент заочного відділення виконує контрольну роботу з дисципліни «Філософія економічного розвитку» відповідно навчального плану. Виконання контрольної роботи є допуском до екзамену або заліком.

Основні вимоги:

1. Студент обирає тему згідно номеру залікової книжки.
2. Робота виконується у звичайному учнівському зошиті (12-14 аркушів) у рукописному вигляді (читабельно) або друком з усіма вимогами до самостійної роботи.
3. Робота повинна мати план (вступ, 2-3 питання, висновки та перелік використаних джерел – не менше 3-х, які правильно оформлені).
4. Робота реєструється у лаборанта кафедри СГП. За результатом потрібно звертатися на кафедру або до викладача за розкладом його консультацій.
5. Строк перевірки контрольної роботи – 10 днів після дати її реєстрації. Контрольні роботи потрібно здати за 2 тижні до сесії.
6. Не зараховані роботи є підставою для не допуску до заліку або екзамену.

8. ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»

1. Предмет філософії економіки.
2. Основне питання філософії економіки як співвідношення економічного буття і економічної свідомості.
3. Виробництво і споживання як форми співвідношення людини і природи.
4. Історичні тенденції розвитку виробництва.
5. Типи економічного пізнання: античний, середньовічний, антропологічний, буржуазний - та їх характеристика.
6. Економічна істина та її критерії.
7. Періодизація процесу суспільно-економічного розвитку і її філософські підстави.
8. Поняття ринку і ринкового господарства.
9. Сучасні моделі ринкового господарства.
10. Образ економічної людини в вітчизняній філософії економіки.
11. Образ економічної людини в західній філософії економіки.
12. Праця як основа суспільного виробництва.
13. Проблема власності в філософії економіки.
14. Принципи розподілу і способи отримання доходів.
15. Філософсько-економічна сутність багатства.
16. Еволюція уявлень про багатство.
17. Характеристика форм власності.
18. Гуманістичні тенденції розвитку економіки, її підстави, зміст і сутність.

19. Дегуманістична тенденція розвитку економіки, її зміст, підстави і сутність.
20. Цінність, перспективи та майбутнє української економічної системи.
Підстави прогнозу.

Залік - співбесіда по 2 питанням за вибором викладача.

9. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТА

Атестація студентів з дисциплін з *формою контролю «залік»* проводиться за результатами поточного контролю під час навчальних занять з урахуванням виконання індивідуальних домашніх завдань, які передбачені робочим навчальним планом.

1. При оцінюванні знань студента (форма оцінювання - залік) враховується: наявність зарахованої контрольної (індивідуальної) роботи.
2. Студенти мають продемонструвати:

Знання:

- суті, змісту поняття філософії, структури та функції філософії;
- процесів та подій, які зумовлювали зміну умонастроїв та філософський уявлень про важливі етапи економічного розвитку;
- визначення та змісту основних етапів та напрямів філософської думки;
- світоглядних засад визначних представників філософії різних періодів, їх здобутків, досягнень, особливостей діяльності в процесі історичного поступу;
- світоглядних тенденцій, які притаманні сучасній українській філософії.

Вміння:

- аналізувати головні етапи розвитку, закономірності функціонування та становлення філософії економічного розвитку;
- характеризувати, вміти пояснити та наводити приклади певних філософських концепцій;
- порівнювати (зіставити, знайти спільне) особливості різних філософських періодів;
- аналізувати тенденції новітніх філософсько-економічних трансформацій як української, так і світової філософії;
- обґрунтовувати власні світоглядні позиції на основі знань філософської спадщини.

Критерії оцінювання:

- 1) Оцінка «відмінно» (А,В) ставиться у разі виконання всіх перелічених вище вимог. Відповідне і акуратне оформлення роботи.
- 2) Оцінка «добре» (С,Д) виставляється у випадку, коли завдання в цілому виконано з додержанням головних вимог, але студентом допущені незначні помилки в назвах документів, статтях, незначних фактах, прізвищах

тощо. Оцінка «добре» може бути виставлена у випадку неакуратного виконання робіт і перекреслення, невідповідне оформлення основних доповідей.

3) Оцінка «задовільно» (Д,Е) виставляється в разі неповного висвітлення питань, недостатнього знання фактичного матеріалу, при наявності помилок в аналізі щодо історичних питань.

4) Оцінка «незадовільно» (FХ) виставляється у випадку, коли: студент допускає грубі помилки у фактичному матеріалі; не вміє визначати основні напрями розвитку філософії економічного розвитку, основних проблем, предмету та об'єкту дисципліни, не знає загальних термінів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Блауг Марк. Економічна теорія в ретроспективі. – К.: Основи, 2001. – 671 с.
2. Богданов А.А. Вопросы социализма: работы разных лет. – М., 1990. – 472 с.
3. Булгаков С.Н. Философия хозяйства. – М., 1990.
4. Гегель Г.В.Ф. Лекции по истории философии. – СПб., 1993.
5. Економічна теорія./ За ред.. В.М.Тарасевича. – К.: ЦНЛ, 2006. – 780 с.
6. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. – М., 1991.
7. Кондратьев Н.Д. Проблемы экономической динамики. – М., 1989.
8. Макконел К.Р., Брю С.Л. Экономикс. – М., 1992. – 732 с.
9. Мочерний С. Політична економія. – К.: Знання-Прес, 2002. – 312 с.
10. Основи економічної теорії: Політекономічний аспект: Підручник (відп. Ред.. Н.Г.Климко). – К.: Наука, 2004.
11. Економічна теорія: Політекономічний аспект: Підручник./ За ред. Д.Базилевича. - К.: Знання-Прес, 2003.
12. Основи економічної теорії/ За ред.. Мочерного С.В. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 464 с.

Наталія Іванівна Дяченко
Наталя Олександрівна Поліщук

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

щодо організації самостійної роботи
студентів економічних спеціальностей
з дисципліни
«ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»

Підписано до друку 04.10.2012 Формат 60×84 1/16. Ум. друк. арк. 1,0.
Друк лазерний. Замовлення №73/12. Тираж 30 прим.

Надруковано в Видавничому центрі КП ДВНЗ „ДонНТУ”